

**KIBRIS TÜRK EDEBİYATINDA
BİR POSTMODERNİST ROMAN:
RAŞİT PERTEV’İN GELİNCİK MESELİ ROMANI ÜZERİNE**

Dr. Güneş BASHIROVA*
Arş Gör. Gönül GÖKDEMİR**

ÖZ: Edebiyat tarihi insanlığın kozmolojik tasavvurlarının, ilk gerçeklik anlayışlarının, hayat bulduğu mitolojik metinlerden yararlanmaktadır. I. Dünya Savaşı’yla birlikte, ‘dünya tasavvuru’nun büyük bir hayal kırıklığıyla yıkılmaya başlamasıyla, XX. yüzyıl edebiyatında özellikle J. Joyce, T. Mann ve F. Kafka öncülüğünde, mitolojiye yeniden dönüşün söz konusu olduğu görülür. Türk romanında, XX. yüzyıl sonlarında Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptaş, Metin Kaçan vb. isimlerle post-modern olarak adlandırılan döneme geçilmiştir. Bu bakımdan Kıbrıs Türk romanın temsilcisi Raşit Pertev’in yaratıcılığı da dikkat çekicidir. F. Kafka yaratıcılığının etkili olduğu, “Gelincik Meseli” adlı romanında, Kıbrıs sorununu kurmaca düzleme taşıyan yazar, metnini postmodernist biçim özellikleriyle oluşturur. Çoğulculuk estetiğinden yola çıkarak kurguladığı çok katmanlı metninde, yeni bir kozmoloji, yeni bir dünya yaratarak, Kıbrıs tarihini, kültürünü, orada yaşanan siyasî ve toplumsal sorunları, aynı zamanda insanlığın evrensel psikolojisini yansıtan mitolojik motifler içeren metin parçalarını çeşitli düzlemlerde dialoglaştırarak tartışma ortamı oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Edebiyatı, roman, Raşit Pertev, post-modernist tavır, mitler.

A Postmodernist Novel in Turkish Cypriot Literature: on Rashit Pertev’s Poppy Tale Novel

ABSTRACT: History of literature is based on cosmological thought of human, the first understandings of right, mythological texts that it finds life from. After the World War I, with the demolition of world understandings with great disappointment, there is seen the return to mythology, especially, with the leadership of J. Joyce, T. Mann and F. Kafka. At the end of XX century, Turkish novels entered into the ep-

* Doğu Akdeniz Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. gunesh.bashirova@emu.edu.tr

** Doğu Akdeniz Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. gonul.gokdemir@emu.edu.tr

och called post-modern with the names of Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptash, Metin Kachan, etc. In this aspect, the creativity of the representative of the Turkish Cypriot novel, Rashit Pertev, is worth regarding. Motivated from Kafka's new vision, in the novel "Poppy Tale" the author handled the Cyprus problem using postmodernist techniques. In the multilayered text using the pluralistic aesthetics, he creates a new cosmology, a new World. There, the author shows Cypriot history, culture, its social and political problems, at the same time he mirrors the human psychology through dialogues.

Key Words: Cyprus Literature, Novel, Rashit Pertev, Post-modernizm, mith.

XX. yüzyıl sonlarından itibaren Batı edebiyatında, romanda farklı bir kurguya ve anlatıma başvurulmuş, âdeta yeni bir mitoloji arayışına girilmiştir. Bu mitolojinin kaynağı hiç şüphesiz insandaki mitik tavır, malzemesi ise geçmişte ortaya konulmuş her türlü edebî metinlerdir. Bu anlatım esasına bağlı edebî metinler aslında bir arayışın ifadesidir. Söz konusu arayışın arkasında da, iç içe girmiş sosyal, psikolojik, tarihî faktörler ve bunalım felsefesi bulunmaktadır. İnsanoğlu, her türlü problemi cozen, yol gösterici büyük anlatılar dünyasıyla aynı zaman diliminde yan yana var olan obje ve durumlar arasındaki farklılıklarla, çelişkilerin birlikteliğini anlatmaya yönelir. Böylece bireysel çıkmazların dilini aramaya koyulur. XX. yüzyıl ortalarında Sait Faik ve Ahmet Hamdi Tanpınar'dan itibaren izleri takip edilebilen modernist edebiyat, Demir Özlü, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Oğuz Atay gibi yazarlarla adeta post-modern edebiyata özgü yapı ve anlatıma bir hazırlık devresi yaşamıştır.

XX. yüzyıl sonlarında ise Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptaş, Metin Kaçan vb. isimlerle post-modern olarak adlandırılan döneme geçilmiştir denilebilir. Bu arayış ve geçiş döneminde, felsefî ve edebî alanlarda, batı dünyasından yapılan tercümelemlerin önemli rolü olduğu da unutulmamalıdır.

Türkiye'deki bu değişimi Kıbrıs Edebiyatında da görmek mümkündür. Bu durumu en iyi yansıtan eserlerden biri de Raşit Pertev'in "Gelincik Meseli" adlı romanıdır. Bu eserde Kıbrıs sorunu post-modern zevk ve anlayışla romanlaştırılır. Yazar, birbiriyle ilişkisi olmayan farklı unsurlardan hareketle, âdeta yeni bir kozmolojinin olanaklarını kullanarak yeni bir edebî yapı ortaya koyar. Bu kurgu, realist edebî gelenekten farklı olduğu için bireyin bunalımı ve iç çekişmelerini ele alan modernist edebî metinlerden de farklıdır. Kurmaca, kendi kurallarını sonuna kadar zorlamaktadır. Ancak yaşanan gerçeklik hareket noktası olmaya devam etmektedir. İşte bu hâl, ifade ve kurguda yeni simge ve metaforalara baş vurmayı zorunlu kılar. Burada bir gerçekliğin masallar dünyası, mitler ve düş dünyasının olanaklarıyla yeniden kurgulanarak anlatılması söz konusudur. Bu gerçeklik Kıbrıs'tır.

Romanı çözümlenmeye geçmeden onu çeşitli yönleriyle kısaca tanıtmaya ve özetlemeye ihtiyaç duyduk.

Roman, herkesin babası, kimsenin evladı Hz. Âdem'in yaşamın sırrını çözmek üzere dünyaya gönderilmesi ile başlar. Her bölümüne ayrı bir başlık verilen roman, 16 bölüm ve buna ek olarak 'nihayetler' adı verilen son bölümden oluşur. Hayatın sırrını çözecek olan Âdem dünyadaki bir adaya (Kıbrıs) Cebrail'le birlikte gelir. Olaylar bu adadaki bir kasabada (Larnaka) geçer. Yazar çokkatmanlı romanında bu kasabada yaşayan Hayrettin ve Feride, onların aileleri, katır ve kasaba halkının, Hz. Âdem'in başından geçen olayları farklı katmanlarda kimi zaman paralellik içinde, kimi zaman kahramanların yollarını kesiştirerek vermektedir. Hz. Âdem sınır, kuyu, gibi engelleri aşarak ona yardım edecek katıra ulaşmaya çalışırken kasabaya gelir. Hayrettin de Feride'ye ulaşmaya çalışır, katırla aralarında olaylar gelişir, kasabada gerçekleşen bazı olaylar sonucu Âdem ve Hayrettin hapishanede buluşur. Hz. Âdem yaşamın sırrını katırın yardımı ve horozlalesiyle ilgili bilmeceyi çözerek bulur. Hayrettin ve Feride kasaba halkının 'herşey dünyası' adını verdiği ve ulaşmak istediği ideale ulaşır, "herşey dünyası"na girer ve kapı sonsuza dek kapanır.

"Gelincik Meseli" adlı romanında, Kıbrıs sorununu kurmaca düzleme taşıyan yazar, metnini postmodernist biçim özellikleriyle oluşturur. Çoğulculuk estetiğinden yola çıkarak kurguladığı çokkatmanlı metninde, yeni bir kozmoloji, yeni bir dünya yaratır. Kurmaca ve gerçek dünyaların iç içe olduğu metinde Raşit Pertev'in adanın parçalanmış yapısına simgeci metaforik tarzdaki insanî yaklaşımı, eserinde ada modeliyle aslında dünya modelini yaratması Kıbrıs Türk Edebiyatında neomitolojizm açısından dikkate değerdir. Metinde Avangardist estetiğin iki kurgu tekniğinin¹ aynı anda yer aldığı görülmektedir. Metinlerarası düzeyde masallar dünyası, mitsel kozmolojik görüşler, gerçekte düş dünyası yan yana, iç içe, dialog içerisinde.

R. Pertev'in Kıbrıs konusunu odak alan çokkatmanlı romanında, daha çok F. Kafka sanat anlayışının etkili olduğu düşünülebilir. Romanda günlük hayatın Kafka-vari fantastik şekilde geçişi, çağdaş günlük nesnelere kendiliğinden değişik yaratıklara dönüştürülmesiyle, doğaüstü varlıklara, ilahi güçlere ise basit, günlük eşyalar vasıtasıyla, adi dönüşmüş karakterler verilerek mitopeik tipler yaratılması, gerçekte olmayanın, sanki olağanüstü hiç bir yanı yokmuşcasına betimlenmesi söz konusudur. Örneğin, romanda Cebrail ve Hz. Âdem'den sıradan bir birey gibi bahsedilmektedir. Çözumsuzlüğü sembolize eden katırın konuşması, mektup

¹ Montaj tekniğiyle bütünlüğün dıştan bozulması; grotesk mantıkla yapının içten, anlam düzleminde bozulması.

getirmesi ise gayet sıradan bir olay gibi romanda yer almaktadır: “Belki diye yanıtladı Cebrail, ama Adem sadece bir ad.”, “...melekler meclisinin kapısından içeri kazaran girdiğim zaman...”, “Katır, Velesbitçi Muzaffer’i sorduğu zaman...”, “Katırın Velesebetçi Muzaffer ile konuşacağı bir mesele yoktu. Mandıralar sahibi Hüseyin Ağa’nın göndermiş olduğu mühürlü mektubu uzatmış... mektubu okuyup bitirmesini beklemişti” (Pertev 2002: 7, 8, 69, 70).

Yazar ana kurgu ilkesi çoğulculuk olan metninde Kıbrıs tarihini, kültürünü, orada yaşanan siyasî ve toplumsal sorunları, aynı zamanda insanlığın evrensel psikolojisini yansıtan mitolojik motifler içeren metin parçalarını çeşitli düzeylerde karşı karşıya getirerek tartışma ortamı yaratır. Romanın farklı kurgu katmanlarında bir arayış söz konusudur. Bu zincirleme arayış motifleri, ‘yaşamın sırrının çözülmesi’ arayışıyla bütünleşir. Romanda Hz. Âdem’in Tanrının buyurduğu sırrın çözümünü araması: “*Ey Adem, sana layık gördüğüm ceza işte bu.Var git, soruma yanıt ara. ...Sadece sırrı çöz. Sürgün gideceğin yere yaklaştığında şu kutuyu aç. İçindekini gör. Sürgün gideceğin yerde sana bir katır tahsis eyledim. ...Seni elbet sırrın çözümüne götürür*” (Pertev 2002: 9, 10) şeklinde yer alır. Romanın baş kahramanı, Hz. Âdem’e sırrı çözmesinde yardımcı olacak katırın sahibi olan Hayrettin’in aşk arayışı ise: “...insanların bilebildikleri, düşünebildikleri, düşleyip, dileyebildikleri her nesnenin, eşyanın ve yaratığın bulunduğu her şey dünyasının...” (Pertev 2002: 29) arayışıyla son bulur. Burada postmodernist estetiği doğrultusunda, mitolojik motifler parodi’ye özgü yaklaşımla -kutu Pandora’ya değil, Hz. Âdem’e verilir, kahraman aşkı uğruna savaş veren geleneksel kahraman anlayışının tersine pasiftir- ele alınır.

Romanın başında yazar üstkurmacanın olanaklarıyla Âdem’i konuşturarak, “Ben, herkesin babası, kimsenin evladı Adem, dilimin uyduğunu yavaş yavaş kaybolmaya başladığını sezinleyip ürküm. ...Yeniden konuşabilirdim bir gün ama hiçbir zaman aynı güçle, aynı güzellikle, binbir dilin önerdiği bütün olanaklarla değil. Sadece çatpat...” (Pertev 2002: 5), romanın bir başka yerinde ise yazma edimini dile getirerek, “...Öykünün ve şu mütevazi defterin başlangıcı işte böyle oldu. ...Seneler, belki de asırlar sonra bu satırları tekrar okumak fırsatını bulursam, büyük olasılıkla utanacağım. Duygularımdan değil de, bunca dürüstlikle, hiçbir şey gizlemeden yazmış olduğumdan...” (Pertev 2002: 11), yaşam ve kurmaca gerçeklik katmanları arasında dialog gerçekleştirir, böylece okuyucunun da bu dialogun içinde olmasını bu teknikle sağlamış olur: “Okuyucularımı saygıyla ikaz ederim. Yazılarımı kibarlıkla özenle tutmasınlar. Onları kusursuz bir edebiyat eseri saymasınlar” (Pertev 2002: 11).

Politik bağlamda son dönemlerde tartışmalara yol açan Kıbrıs konusundaki çözümsüzlük, çıkmazlar, geleceğin belirsizliği, hayalkırıklığı, karamsar düşünceler, diğer yandan milliyetçilik gibi duygular romanda ‘tuhaf, masalsi bir atmosfer yaratılarak’ dile getiriliyor. Eserin teması Kıbrıs romanın biçim/kurgu birlikteliğinde saklıdır. Yazar değişik katmanlarda, mitolojik motiflere yer vererek konuyu çoğulcu bakış açısıyla ele alır. Romana egemen olan arayış motifi hem anlatıcılığı, hem de kahramanlar ve okuru bu arayış boyunca hayatın, geçmiş anlatıların, mitlerinin içinden geçirir. Yaşanan hayat sorgulanır, çözümlenmeye çalışılır.

Roman insanın yaratılışı mitine bilinen şekliyle değil, Hz. Âdem’in Tanrı tarafından cezalandırılarak, yaşamın sırrını çözmek üzere bir adaya gönderilmesi şeklinde başlar. Âdem’e mutluluğu, umudu simgeleyen içinde kurumuş bir gelincik bulunan kutunun verilmesi, yaşamın sırrını çözmek için Hz. İbrahim’le ilgili mitte yer alan lanetlenmiş bir hayvan olarak bilinen ve adadaki bir katırın -üremediği için de çözümsüzlüğü sembolize ettiğini düşündüğümüz- yardım etmesi gibi motiflerin parodik olarak ele alınması, aynı zamanda fantastik adada “...işte o zaman bunun bir taş değil de bembeyaz bir koza olduğunu anladım. ..işte gideceğimiz şu camküre...” (Pertev 2002: 8, 9) gelişen olayların Kıbrıs’ta yaşanan olaylarla benzeşmesi, romanın sonunda da ‘herşey dünyasının’ yani cennet mitinin yer alması, Âdem’in yaşamın sırrını çözmesi, insanlığın sonuyla ilgili eskatolojik mitin pozitif bir sonla bitmesi söz konusudur.

Kıbrıs’ta 1963-1974 dönemi içerisinde halkın Rum-Türk çatışmalarıyla yaşadığı sıkıntılar, 1974 sonrası Kıbrıs meselesinin içerisinde bulunduğu durum, mitik bir altyapıyla romana yansımıştır. Eğitimi Avrupa’da alan ve birçok dil, din ve kültür tanıyan yazar, Kıbrıs sorunsalı özelinde evrensel bir dünya modeli geliştirmiştir. Pertev’in bir konuşmasında² Kıbrıslılığı bir ‘muska’ gibi yanında taşıdığını, eserlerinde özellikle Kıbrıs Türk kültürünü yansıtmaya çalıştığını, ancak bunun da ötesinde insanoğlunun ortak değerlerine, köklerine inerek, kültürün evrensel boyutuna geçmeye çalıştığını, bu evrenselliği de, birçok kültürde yer alan ‘mutlak değer’ olarak nitelendirdiği mitolojiye yer vererek yakalamaya çalıştığını söylemesi de romanla ilgili görüşlerimizi doğrulamaktadır.

Yazar metinlerarası düzeyde mitolojik motiflerle, postmodernist estetiği doğrultusunda Kafka-vari parodik yaklaşımla dönüştürülmüş (travestik) mitler yaratmaktadır. Bütün değerlerin ters yüz edildiği, halk anlatılarının temel iletisi ‘hakkılar kazanır, haksızlar cezalandırılır’ gibi anlayışların kaybolduğu çağda, insanlığın problemlerini dile getirirken mitolojik motifleri ironik yaklaşımla ele alarak ‘tersine mit’ (anti mit)

² 29 Aralık 2004’de DAÜ’de yapılan “Kıbrıs Türk Edebiyatı” konulu konferanstan notlar.

yaratmaktadır. Burada erdeme ulaşanların, güçlülerin kazandığı inisasyon törenlerinin tersine; güçsüzler kazanır, sınırı sıradan biri, yalancılar veya sınır kapısındaki merhamet yoksunu memurların ahbab ve akrabaları geçebilir: *“Geçişler devam ederken, görevde bulunan memurlar, sınır muamelelerinden geçecek olan ahbab ve akrabalarını kalabalık kuyruklardan bulup çıkarıyorlar, ön sıralara getirip, işlemlerini çabucak gördürüp hayır dualarını alıyorlardı. Bu memlekette sınır memurlarının dost ve akrabalarına yardım etmeleri bir gelenek olduğundan, Cebrail bu yolu da denemek istiyordu”* (Perteve 2002: 39).

Romanda her şey değerini kaybetmiş, olaylar tuhaf, grotesk şekilde gelişmektedir: *“Cebrail..., ...benim üç katım kadardır. ...ama şimdi değişmiştir. Benden kısa, bodur, sıradan bir adam oluvermiştir. ...Cebrail yeni rolü içerisinde rahat ve işgüzarıdır. ...hemen eğildi, çantasından bir tomar sararmış belge çıkarıp verdi. Bunların hepsi sahte olmalıydı. Cebrail’in sözleri elbette kuyruklu yalanların alasıydı, ama bu andan itibaren benim gerçeğimdi. En zifiri karanlık bile, bu kudretli lambaların altında nasıl kayboluyorsa, gerçekler de bu sahici yalanların yayılım ateşine dayanamıyor, yitip gidiyordu. ...mütevazi bir aile, ilk önce mülteci sıfatıyla giriş yapmaya çalışmış, fakat becerememişlerdi. Sonra işi turistliğe döndürmüşler...”* (Perteve 2002: 37).

Perteve’in bu romanında rastlanan mitlerin ters yüz edilmesi durumu, F. Kafka’nın ‘Şato’ ve ‘Dava’ romanlarında da görmekteyiz. Jozef K. ve kadastrucu K. inisasyon sınavlarına dayanamazlar, manen zenginleşmelerine ve hayatın manasını anlamaya yakın olmalarına rağmen fiyaskoya uğrarlar. Genç Barnaba, olgunlaştığında yiğitliğini kaybettiği hâlde kaleye girmesine izin verilir. Gelincik Meseli’nde de, ada halkının hayallerinin dünyası olan ‘Her Şey Dünyası’nın (cennetin) kapısından güçlü, erdemli, aşkı uğruna savaş veren kahramanların tersine katırla cebelleşip duran, hapishaneye düşen, *“...başımı bir devekuşu gibi önüne eğmişti... ...aile meclisinin ortasında oturan.”* (Perteve 2002: 63). Hayrettin ve mandıralar ağası Hüseyin’le (Cebrail) ilişkisi olan, suç imgesi Feride geçebilir.

Yazarın, romanın aşk katmanının kahramanı Hayrettin’in yardımcısı, koruyucusu olan amcasını, zengin çocuğu, acımasız *“Haşim Efendi, kasabada uçarılığı, şiddetiyle tanınan bir kişiydi”* (Perteve 2002: 19) şeklinde, Hayretti’ni ise *“...ancak amcası gibi merhametsiz bir insanın gölgesinde mutluluğa ve saltanata erişebilir, ancak amcasının eşliğinde üzerinden beceriksizliğini bir nevi kudrete dönüştürebilirdi”* (Perteve 2002: 21) şeklinde ifadesiyle nitelendirmesi, Türk destanlarında yer alan kahraman anlayışına ters düşen bir durumdur. Yine Türk destanlarına ters bir durum da, romanda geleneksel yardımcı, yol gösterici rolünü kahramanın sadık arkadaşı kutsal kabul edilen at değil de, Tanrı tarafından

“...sana bir katır tahsis eyledim. Seni elbet sırrın çözümüne götürür” (Pertev 2002:10) ifadesiyle örneklendiği gibi, Hayrettin’in katırının üstelenmesiyle görülür. Katır, Hz. İbrahim’le ilgili Urfa’da anlatılan mitlerde İbrahim’in yakılması için odun taşıyan, biyolojik olarak çoğalamayan çözümsüzlüğü sembolize eden, lanetlenmiş bir hayvandır. İnsanın yaratılışı konusunda da aynı yaklaşım söz konusudur: “Hz. Adem binlerce yıldır ilk yaratılmış insan olma yalanını yaşamış, bereketin timsali olan Havva’yu ikinci planda bulundurmuş. “..Tanrı Havva’yu yaratmış, ‘sen bereketsin’ diyordu. ... ‘Yat’, demiş Tanrı. ...Havva’nın kaburga kemiğini çıkarmış, eliyle şekil vermiş ve Adem kulunuzun apış yerine yapıştırmış” (Pertev 2002: 164-5). Yaradılış mitlerinde Hz. Havva’nın, Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı bilinirken; yazar burada miti tersyüz etmiş, Hz. Havva’ya bereketin simgesi gibi yer vermiştir.

Romanda tersine mitlere bir diğer örnek de, savaşın geleneksel anlatılarda olduğu gibi kahraman tarafından kazanılmamasıdır. Mitlerde en güçlü hayvanları bile yenen kahramana karşılık, Âdem alt dünyadan çıkmak için verdiği savaşta karıncalara yenik düşer: “Vücudumun üzerinde karıncalar dolaşıyordu.bu şirin yaratıklar, parlak, kapkara zırhlarla örtülü kocaman başlarını sağdan sola sallıyorlar, ilk aşamada cihadımı, sonra göçümü, şimdi ise şehitliğimi kutluyorlardı” (Pertev 2002: 82).

Romanda neyin gerçek neyin kurmaca olduğu birbirine karışıyor. Yazar okuyucuyu gerçekle düş arasındaki sınırdan dolaştırıp, neyin kurmaca neyin gerçek olduğu konusunda belirsizliğe sürüklüyor. Yazarın meydana getirdiği bu fantastik/grotesk dünyaya absürt düş mantığı hâkimdir. ‘Adem’in Firarı’ bölümünde Âdem’i takip eden, onu yakalamak için “havaalanında çalışanlar..., ...yüksek makam ve mevkileriyle sadece gurur duymakla görevli..., ...en düşük kademelerde kaderlerinin kaderini günbegün taksit taksit ödeyenle..., ...sevdikleriyle gözyaşlarıyla vedalaşanla..., ...kırtasiye dükkanlarının sahipleri, inci boncuk satıcıları..., ...gayesiz dolanıp da ellerindeki tesbihleri avuçlarında bir raks havası içerisinde sıçratanlar...” (Pertev 2002: 40)’dan oluşan garip, tuhaf bir grup koşuyor. Yazar bunu Hz. Âdem’in dilinden şöyle ifade ediyor, “...can havliyle bizi yakalamak için koşanların oluşturduğu, hareketli, şiddetli, tehlikeli tabloya bakmaktan kendimi alamadım. ...arkamızdan elleri silahlı, ...topuzlu, belgeli, gözlüklü koşanların hepsi benim torunlarımın torunlarıydı” (Pertev 2002: 40).

Dünya edebiyatında bir çok yazar (A. Dante ‘İlahi Komedi’, Homer ‘Odessa’) tarafından işlenmiş, halk anlatılarında görülen kahramanın kuyuya düşmesi, alt dünyaya seyahat motifi de metinlerarası düzeyde yer almaktadır. Âdem kuyuya düştüğünde orayı tasvir ederken, “Koridorda ilerledim. Burası kurşuni gölgelerle dolu sarımtırak yerdir” (Pertev 2002: 49) ifadesini kullanır. Yazar Âdem’in ölümler dünyasına

seyahatini tasvir ederken, Kafka'nın romanlarındaki gibi kahramanın düşünle gerçek arasında olduğunu vurgulamaktadır: “*Kabusların hangi saklı ülkesindeydim? Uyanık olmadığının, garip düşler içinde yüzmekte olduğumun farkındaydım. ...Şimdi ise rüya görüyor gibiydim...*” (Perteve 2002: 105). Buradaki odalar, insanlar parodik yaklaşımla ele alınır, okuyucu korkunç rüyanın seyircisine çevrilir: “*...odanın köşesinde ürkek ürkek durup bana bakan bir kalabalığın olmasıydı. ..Hepsi yarı çıplaktı. ...Bazıları da kiliselerde ya da yanlarına minareler eklemek suretiyle kiliselerden çevrilmiş camilerde bulunan garguylara, ecelacıyıp insan yüzleri, ejderhalar ya da diğer korkunç hayvan başları şeklinde yontulmuş oluk ağızlarına benziyordu.Ak saçlı, ak sakkallı ihtiyarlar, sırtlarında gümüş ve altın sırmalarla işli, derin kızıl donlu uzun ve ağır törenlik kaftanlar taşıyorlardı. Gümüş ve altın sırmalar, zamanın haşin yargısıyla yıpranmış, şimdi ise sadece kıymetsiz demir ya da bakır telleri andırıyorlardı. ...Sohbetleriyle, çelişkileriyle, kavgalarıyla iç içe olan bu insanlar kah yarı çıplak, kah çırılçıplak insaniyetleriyle şaşkın ve ürkek bir şekilde bana bakıyorlardı.*” (Perteve 2002: 108-109).

Ana kurgu ilkesi çoğulculuk olan çokkatmanlı romanın politik katmanında adanın parçalanmış yapısına simgesel yaklaşım söz konusudur. Yazar, Kıbrıs'ta Rum ve Türkleri birbirinden ayıran yeşil hattın, sınırın imgesi olan duvarlara yeni anlam yükleyerek bu durumu sorgular: “*...böyle bir duvarın varlığı, sadece içinde bulunduğum muntıkayı değil de, cihanın tümünü etkileyip, küremizle o küre üzerindeki cümle alemi tamamıyla ikiye bölerdi.Duvarın varlığı yüce güneşe gölge düşürüp onun ışınlarını bu ya da şu taraf için keser, gecelerin ve gündüzlerin doğal akışına mani olurdu. Böyle bir durum içerisinde, başım gündüzlerde uyanık iken, ayaklarım gece yarılarında uyuyup kalacak, başımda akşamlar olup da gözlerim uykuların şarabıyla yumulurken, o zaman da diğer tarafta dinçleşen bacaklarım tepinip duracaktır*” (Perteve 2002: 107).

Yazarın, Kıbrıs'ta yaşanan durum ve onun nasıl çözülebileceğiyle ilgili düşünceleri ise Hz. Âdem'in şu monoloğuyla dile getirilir: “*...içine sıkışıp kaldığım duvarda pencerelerin, kapıların, hatta gizli geçitlerin olması ihtimaliydi...*” (Perteve 2002: 107). “*Tezlerimin üçüncüsü ise, sıkışıp kaldığım duvarın iki yanının da oda olmasıydı. ...Anlaşılan burası birbirinden ayrı iki odaydı*” (Perteve 2002: 108). “*Ben kanlar içinde, şuurumun yitirmenin hududunda kıvranır iken, yaralar içindeki göbeğimden bir fidan bittiDaha demin yerin dibinde idim. Şimdi ise güneş ışınlarının güzelliğini seyreliyordum.Elma olmuş, bir ağacın dalında sallanıyordum. ...şekil bir yana, kişi için en önemlisi yaşamdı, bu güzel rüzgarın, güneşin zevkini çıkarmaktır*” (Perteve 2002: 112-3). Yazar Kıbrıs'taki siyasî çözümsüzlüğü, Âdem'i bir elma ağacına dönüştürmekle imgeleyip, insanlığın en eski doğum miti olan, hayatın sürekliliği gibi ilkel animistik

düşünceleri yansıtan, yeniden doğuş mitiyle umut ışığının her zaman var olduğunu vurgular.

Yazar, Âdem düş kurduğu sırada, yabancılaşma estetiği doğrultusunda okuyucuyu düşler dünyasından gerçekliğe götürür: “*Akşam üzeri rüzgar hızla esmeye başladı. Dalları epeyce sarstı. ...Düştim ve düşer düşmez eski şeklime bürünüp insan oldum*” (Perteve 2002: 115). Metinde, Âdem imgeleşme eylemi göstererek, metinlerarası düzeyde anlamdan anlama atlayıp, kimi zaman insanlığı, suççu, Kıbrıs’ı; kimi zaman ise siyaseti simgeler.

Romanın başlığı “Gelincik Meseli”, çokyönlü bakış açısıyla değerlendirildiğinde, farklı anlamlarla karşımıza çıkar: “*Şu sırrın özü şu kutuda saklıdır. ...kutuyu açtım. ...kurumuş bir çiçek dışında ne bir yazı ne de bir işaret bulunuyordu*” (Perteve 2002: 10). Kutuda kurumuş bir çiçek, ‘horozlalesi’ bulunmaktadır. Yunan mitolojisinde Pandora’nın kutusu gibi içinde bir tek umut kalan bir kutudur bu. Esere yazılmış epigramda ifade edildiği gibi “Horozlalesi olsam, her bahar sonu ölsem” kutudaki kurumuş çiçek, gelecek bahar yeniden canlanacak bir umuttur. Horozlalesinin, Kıbrıs’ta halk arasındaki diğer bir ismiyle ‘gelincik çiçeği’ nin kırmızı rengi yaşamı/kanı, aşkı, cinselliği simgelediği düşünüldüğünde, yazarın metinde ona çokyönlü bir imgesel anlam yüklediğini söyleyebiliriz. Bir bahar çiçeği olan gelincik çiçeğine adını veren ‘gelin’, yaşamın başlangıcıdır. Bereketin, soyun devamının sembolüdür, umuttur.

Yazar metninde imgesel anlamlara, bilmecelere yer vermiştir: “*O (tanrı) tüm ümidini kesmiş, gözpunarları onun ağlamasından kurumak üzereyken, yağın rahmetten dolayı leleler topraktan yeniden filizlenir, boy salarlar. Yemyeşil kozaları semirir, patlayıp açılır. İçerisinden bir gelin duvağı endamıyla kıpkızıl çiçeği yapılır. Böylece mevsimlerin çarkı bu küçük diyarda bin yıllarca sürüp gider*” (Perteve 2002: 178). Okuyucu tam sırrın çözüldüğünü düşünürken, karşısına yeni bir bilmece çıkar: “*Küçük kız, eğildi, alnıma bir öpücük kondurdu. Yüzüme dikkatle bak, dedi. Aradığın sır, mevsimlerin sırrı değil, yüzümdür. Döndü, koşar adımlarla benden uzaklaşıp, lelelerle kaplı bayırda kayboldu. Gelinciker uçuşuyordu*” (Perteve 2002: 178).

Romanın çağrışın dünyası da oldukça zengindir. Bu zenginlik kaynağını eserin yararlanıldığı edebî gelenekten alır. Homeros, *İlyada*’sında, ölen savaşçıları da gelinciklere bezler. Yunan mitolojisinde Morpheus gelincikten yaptığı taçları, uyutmak istediklerine verir. Adına yapılan tapınaklar da genellikle gelinciklerle süslenirdi. Romalılar karasevdaya düşenlere gelincikten yaptıkları içecekleri verir ve bunların aşk acılarını dindireceğine inanırlardı. Diğer bir mite göre de, Demeter bir zamanlar uykusuzluktan çok çeker. Bitkilerin büyümesi ve verimli olması için ça-

balamaya gücü yetmez ve kıtlık başlar. Bunu gören Somnus, Demeter için gelinciklerden bir içecek yapıp içmesini sağlar. Demeter bunu içer içmez derin bir uykuya dalar ve kıtlık sona erer. Uyandığında, kendisini uykusunu almış ve çok da zinde bir vaziyette bulur. O günden beridir çiftçiler, mısır tarlalarında ne zaman gelincik görseler bunu o senenin yeni rekorlara gebe olduğuna yorarlar ve gelincikleri asla koparmazlar.

Yazar romanın son bölümünde kızın Âdem'e anlattığı 'Gelincik Masalı'nda gelincik'in mitolojide taşıdığı bütün özellikleri bir bütün olarak ele alır. Burada gelincik, Kıbrıs etrafında uygulanan politikayı: "*Sen masal dinlemeyi sever misin? Diye sordu. ...Horozlaleleriyle kapalı kıpkırmızı bayırda serin bahar rüzgarıyla zaten sarhoştum. Başımdan geçen bu olayların tümü zaten masal değil de neydi?*" (Perteve 2002: 175), yaradılışı, suçu, yaşamın sürekliliğini, umudu simgeler: "*...ışınların kıpırtısından zerreler, zerrelerden de yıldızlar yaratmış. ...Sultan olup da papara koparanın ancak tekrardan karınca olunca akli başına gelmiş.şaşkın şaşkın bakarken... ...birden bulutlar açılmış.Gökle denizin kenetlenmiş elleri üzerinde küçücük bir diyar. ...Bu diyarda ulu Tanrı'nın sevdiği horozlaleleri biter.*" (Perteve 2002: 176) "*...laleler gökyüzünde fazla kalamaz.... Ulu tanrı ağlar. ...kanlı gözyaşları sonbaharlarda nar çiçeklerine dönüşür..., ...O tam ümidini kesmiş, gözpınarları ağlamasından kurumak üzereyken, yağın rahmetten dolayı laleler topraktan yenden filizlenir*" (Perteve 2002: 178).

Eski Yunan mitine göre Pandora ona tanrı tarafında verilen kutuyu açar ve kötülükler dünyaya yayılır. Kutuda sadece umut kalır. Romanda bu eski mitin metinlerarası dikkatle yapı bozumuna (dékonstruction) uğradığı söylenebilir.. Mite göre, insanlar mutlu olma umutlarını kaybetmişlerdir. Feride ve Hayrettin (Havva ile Âdem) mitolojik anlatıya göre "Herşey Dünyası"nın kapısından -bir başka ifadeyle cennetin kapısından- geçemezler. Bu iki genç romanda toplumdaki sonu gelmez yalan ve dolandan arınmak isteyen bir çift olarak geçer. Ve bu da bir anlamda Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennete dönüşünü simgeler. Ancak yazar aynı zamanda postmodernist estetiği doğrultusunda, sorunun çözümünü okuyucuya bırakır: Hayrettin ve Feride-Pandora'nın kendisi olduğunu söyleyebiliriz- karakterinin roman boyunca işlediği bir çok günah olmasına rağmen, sevgileri sayesinde dünyadaki herşeyden arınarak bu kapıdan içeriye girebiliyorlar. Romanda, toplumun bulunduğu huzursuz ortamdan uzaklaşarak, ulaşmak istediği bir yaşam anlayışı, refah içinde yaşayacağı bir yaşam özlemi söz konusudur. Topluma göre, bu dünyanın bir kapısı vardır ve bu kapıdan ancak belli kişiler geçebilir ve gidenler de geri dönmez. Yazar, Tanrının, günahları olmasına rağmen, birbirini karşılıklı seven iki sevgiliyi kapıdan geçirmesiyle, Kıbrıs'ın çözümsüz görünen politik sorununu ve insanlığın birbiriyle olan problemini çözümler. "*Böy-*

lelikle Yüce Tanrı, gelinciklerden bir güveyi, düşünlerinden evvel semalara uçurup, binlerce yıldır bomboş durup da çifte kumrulara bir türlü yuva edemediği cenneti onlara mekan kıldı” (Pertev 2002: 207) ifadesiyle insanlığın, dinî, politik ve sosyal anlamdaki mutlu sona, huzurlu bir yaşama ulaşmasının formülünü, ‘kişilerin birbirlerine anlayışı ve sevgisi sayesinde, dünyanın yalan ve kavgasından uzaklaşarak ulaşabilecekleri’ şeklinde veriyor.

KAYNAKÇA

- BAŞIROVA, G. (2003), “Y. Meletinskiy - “Kafka Mitologizmi”, *Filoloji Meseleler II*, Bakü, s. 125-132.
- ÇETİŞİLİ, İ. (1998), *Edebi Akımlar*, Kardelen Kitabevi, Isparta.
- KAFKA, F. (1990), *İzbrannoye (Seçilmiş Eserleri)*, Moskova.
- MELETINSKIY, Y. (1976), *Poetika Mifa (Mitin Şiirselliği)*, Moskova.
- MELETINSKIY, Y. -vd. (1997), *Mifi Narodov Mira (Dünya Mitolojisi) Ansiklopedi*, Cild I, II, Moskova.
- PERTEV, R. (2002), *Gelincik Meseli*, Stüdyo İmge, İstanbul.
- YILDIZ, E. (2001), *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.